

pregnane; namesto njih pa ne postavijo mož, ki bi učili po zapuščenih učilnicah. *)

Ljudstvo je bilo končano po kervavih bojiščih, ali pa se je v strašni bratovski vojski čedalje bolj pogrezvalo v nevednost in sirovost. Zatoraj se lahko vé, zakaj so ta čas, kakor p. v Rostoku iz štirih farnih šol eno, v Štralsundu pa iz treh eno napravili, in zakaj so na Vitemberskem, kjer so bili novi izveličarji sveta doma — vse nemške šole po manjših mestih odpravili. Ni bilo ne ljudi, da bi bili za šolo kaj dali, pa tudi ne takih, ki bi bili podučevali, ali pa se učili. Naj pa nikdor ne misli, da to je bilo le od začetka, da se bo pa protestantizem v prihodnjem slavnije obnašal. Načelo nove vere je bilo, da se je zoper postavilo slehernemu podučanju, ker je učilo, da je človeška pamet in svobodna volja popolnoma spridena. Saj je Luter naravnost imenoval vse človeške učenosti znajdbo hudičevo. Doslednje temu ostati je moral veren protestantizem brez učenosti, in protestantiška učenost v prihodnje ni mogla drugačna biti kakor nekerščanska.

Ni tedaj drugega ostalo, da so začeli prenarejati zato opravičeni z zaupanjem na božjo pomoč. Kako se je to za leta 1545. po tridentinskem zboru zgodilo, in kako se je nova doba začela, povedala nam bo zgodba dalje.

Od tega pa prihodnje leto, če bo božja volja.

Kratek obris godbine povestnice.

(Dalje.)

Nadaljuje A. Praprotnik.

Sloveči skladatelji konec 18. stoletja so še bili: Peter v. Winter, roj. l. 1754. v Mannheim-u, † 18. okt. l. 1825. v Monakovem, kjer je bil dvorni glasovodja; Paër, Cherubini, Mehul, Himmel, Weigl, Spontini, Boieldieu, Rossini, Spohr, Beethoven, C. M. v. Weber, Auber, Bellini, Marschner, Meyerbeer, Herold, Donizetti, Halevy, Kreutzer, Nicolosi, Adam, Lortzing, Flotow, Richard Wagner in Verdi.

*) Na Angleškem je bilo leta 1536. razdanih 540 samostanskih hiš, in brez števila revnega ljudstva duševno in npravno zanemarjenega. Kakor tukaj, tako se je zgodilo povsod, kjer je obveljal protestantizem. Veliko let pozneje so še le začeli iz cerkvenega premoženja šole staviti.

O r a t o r i j

se je začel po sv. *Filipu N.*, kateri je l. 1560. v molitevniči „Chiesa nuova“ v Rimu napravil, da so se prigodki iz svetle povestnice pri godbi peli in kazali. Take duhovne spevoigre so imenovali po kraju, kjer so se pele in igrale, „oratorij“. Giovanni Animuccia (l. 1500. — 1571.) je zložil za ta namen prve speve; zato ga tudi imenujejo „stvaritelja oratorij“. Naj starji znani in naj večji oratorij je bil „L' anima e corpo“ Emilijev, ktereга so l. 1600. v Rimu peli in igrali. Pravi oratoriji pa so se razvijali še le v 18. stoletju, posebno po Händel-u.

Juri Friderik Händel, naj izverstnejši skladatelj oratorij, je bil roj. 23. febr. l. 1686 v Hali na Sali, in je zložil l. 1705. v Hamburg-u prvo spevoigro „Almira“. L. 1710. je šel v London, kjer je v 14 dneh spisal spevoigro „Rinaldo“ in potem še kakih 40. Pozneje pa je skladal večidel samo oratorije; in tako so prihajale: „Esther“ (1720), „Debora“ in „Athalia“ (1722), „Alexanderfest“ in „Israel v Egiptu“ (1738), „Saul“ (1739 — 1740), „Messias“ (1741), „Samson“ (1742), „Judas Maccabaeus“ (1746), „Susanne“ (1748) in „Jepheta“ (1751). To zadnje delo je narekoval svojemu učencu Smith-u, ker je že oslepel. Umerl je 13. aprila (na veliki petek) l. 1759. v Londonu.

V tem času je delal na Nemškem izverstni skladavec Janez Sebastian Bach, roj. 21. marca l. 1685. v Eisenach-u, † 28. junija 1750 v Lipski. Njegovo naj izverstnejše delo je „pasijonova godba po evangel. Janezu“ in „Matevžev pasijon“. Bach je vstanovil tudi pravo stavo za perste.

Händel in Bach sta cerkveno godbo povzdignila na naj višjo stopnjo.

V novejšem času je bil Friderik Schneider (roj. 23. jan. l. 1786 v Waltersdorf-u, † 23. nov. 1853 v Dessau-u), kateri je veliko, veliko storil za oratorij. Zložil je 16 oratorij, med katerimi je naj boljši „Weltgericht“; zraven teh je zložil še 23 sinfonij, 15 maš, 20 overtur, 28 himen, kantat in psalmov, 60 sonatov, 600 pesem in še več drugega.

Luigi Cherubini, eden večjih skladavcov, roj. 8. sept. 1760 v Florenc-u, † 15. marca l. 1842. v Parizu, se je veliko pečal s cerkveno godbo.

Samosvojno orglanje

razvilo se je v 17. stoletju. Pervo pot k orglanju nastopil je Sam. Scheidt (l. 1587. — 1654). „Oče pravega orglanja“ pa je bil Frescobaldi (l. 1591. — 1654.), kateri je prvi fuge igral in je slovel po vsi Evropi. Orglavci iz vseh dežel so potovali k njemu v Rim, da bi se kaj naučili od njega. Ko je prvičkrat orglal v cerkvi sv. Petra, je tako slovel, da je imel 30,000 poslušavcov.

Naj izvrstnejši orglavec na svetu pa je bil Jan. Seb. Bach. Poznejši izvrstni orglavci so bili: opat Vogler, C. A. Fischer, J. C. Kittel, C. H. Rinck, A. Hesse, M. Hauptmann, A. G. Ritter, J. Schneider in več drugih.

Instrumentalna godba

se je že zgodaj razvijala posebno na Českem in Nemškem bolj kot na Laškem, kjer je bilo petje bolj poglavitno. Pri začetku 16. stoletja so rabili že 50 instrumentov; sto let pozneje pa dvakrat toliko. Čislali so naj bolj tipavno godbino orodje, posebno orgle.

Na Laškem so pričeli umetnost na goslih Corelli (l. 1653. — 1713.), Tartini in Locatelli. „Kralj goslarjev“ pa je bil Nic. Paganini, kateri je to umetnost pripravil na naj višjo stopnjo. — Dominio Scarlatti (l. 1683. — 1760.), je razvil višjo umetnost pri igri na klavirji. Še drugi možje, kateri so umetnost klavirjeve igre povzdigovali, so bili: Karol Fil. Emanuel Bach (l. 1714. — 1788.), Klementi, J. B. Cramer, Dussek, Hummel, Moscheles, C. M. v. Weber, Czerny, Chopin, Kalkbrenner, Herz, Bertini, Thalberg, Henselt, Döhler, Stef. Heller, Kullak, Bülow, Litolff, Konsky, Charles Mayer, Schulhoff i. dr. — Fr. Liszt je pripomogel tej umetnosti s svojo tehniko.

Jožef Haydn je nekaki začetnik sedanje instrumentalne godbe. Rojen je bil 31. marca l. 1732. v vasi Rohrau na Avstrijskem, in je prišel že 8 let star na Dunaj, se je izsolal in je bil glasovodja pri knezu Esterhaczu-tu, ter je šel pozneje v London. Svoje pobožno, delavno in zadovoljno življenje je sklenil 31. marca l. 1809. na Dunaju. Njegovih instrumentalnih del je čez 1000, 400 mnogoglasnih spevov i. t. d.

Ludovik v. Beethoven, stvaritelj nove umetnosti, naj izverstnejši skladavec in naj večji instrumentalist tega stoletja, je bil rojen 17. dec. l. 1770, † 26. marca l. 1827. na Dunaju. Njegove veličastne skladbe ložje občudujemo kakor popisujemo. Slavo njegovo spoznava le poznejši svet, za ktereга je pisal ta preimenitni mojster. Vendar je v svojem življenju imel dosti temačnih dnévov, ker so ga še njegov zadnji čas tlačile nemile skerbí za naj potrebnejšo reč — namreč za to, kar vsaki človek potrebuje, dokler ne more živ pod zemljo. Takšno plačilo dobiva še dan današnji marsikteri, čigar ime se bo lesketalo v milšem prihodnjem času. —

(Dalje prih.)

0 vprašanj pri letošnjem konz. spraševanju.

(Dalje.)

3. Neverjetno je, bi človek mislil, da bi nedolžni otroci, ki spoštujejo in ljubijo svojega učitelja in odgojitelja, ga ne vbogali ali se mu celó zoperstavljali, ali pri vsem tem prinesejo nekteri otroci med drugimi napakami tudi to v šolo. Menda ni učitelja, ki že več časa uči, da bi se mu kaj takega ne bilo pripetilo. Kje ta napaka izvira, ne bomo tukaj govorili; pojdi sam po hišah, in vidil boš, kako že mati dojenčka uči, naj svojo sestrico udari, ker mu noče jabelka dati; pesterna tolče kamen, na katerem se je otrok spodtaknil, in brezumni oče pripoveduje otrokom, kako je on svojim učiteljem nasprotoval in se še zdaj vesolja smeja, ali pa preklinja učitelje in vse šolske naprave. — Kaj čemo tedaj od otrok pričakovati? — Ložje bo učitelj nepokorščino odvrčal kot nepokorne otroke poboljšal. Vadi naj jih tedaj a) od mladih nog pokorščine; naj jim ne pripusti kaj storiti, kar bi pozneje opustiti mogli; pa naj tudi otrokom ne spregleduje majhnih pregreškov, da bi tako iz majhnih pregreškov v velike zabredli. b) Odgojitelj naj ne zapoveduje in prepoveduje preveč; posebno naj ne prepoveduje kaj takega, kar bi otroci še ne bili mislili, ker človek hrepení po tem, kar je prepovedano. c) Naj preterdo ne zapoveduje, tudi naj ne prepoveduje reči, ki bi otroku preveč premagovanja prizadjale, ali pa bi jih bilo še celó nemogoče storiti. Napačno je, da se od otrok toliko ali pa še več tirja kot od odrasčenih. d) Učitelj naj nikoli ne zapoveduje in prepoveduje zavaljo samega sebe; ampak vse zapovedi in prepo-